

ІНТЕРФЕРЕНЦІЯ В МІЖКУЛЬТУРНІЙ КОМУНІКАЦІЇ ЯК ПРОБЛЕМА МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Стаття присвячена дослідженню ролі інтерференції у міжкультурній комунікації як діалозі культур, у розгляді впливу інтерференційних явищ на процес формування вторинної мовної особистості (в лінгвокультурному аспекті) та безпосередньо у дослідженні особливостей лінгвокультурної інтерференції та шляхів її подолання в міжкультурній взаємодії.

Ключові слова: інтерференція, лінгвокультурна інтерференція, комунікативна компетентність, міжкультурна комунікація.

Проблема міжкультурної взаємодії сьогодні є, як ніколи, актуальною, безпосередньо впливаючи на зміст іншомовної освіти та підготовку фахівців у галузі діалогу культур. Інтенсифікація мовної підготовки викликана глобальними трансформаціями в світі, що, в свою чергу, ускладнює процес навчання та підвищує кваліфікаційні вимоги до сучасних випускників ВНЗ. У зв'язку з цим постає нагальне питання формування вторинної мовної особистості та виявлення чинників, що сприяють або гальмують розвиток такої особистості. Одним із таких чинників виступає міжмовна інтерференція, яка може призвести до зриву діалогу культур.

Мета статті полягає в аналізі ролі інтерференції у міжкультурній комунікації як діалозі культур, у розгляді впливу інтерференційних явищ на процес формування вторинної мовної особистості (в лінгвокультурному аспекті) та безпосередньо у дослідженні особливостей лінгвокультурної інтерференції та шляхів її подолання в міжкультурній взаємодії.

Вивчення іноземної мови сьогодні передбачає долучення студентів до світової культури, до міжкультурної взаємодії та розуміння особливостей культури іншого народу. Формування іншомовної комунікативної компетентності сприяє розвитку толерантного ставлення до іншої культури, засвоєння іншої культури на засадах перегляду власної, а вивчення іноземної мови – через переосмислення рідної. Так, у процесі ознайомлення з нормами іншої культури, знаходження спільного та відмінного у культурах забезпечується фундамент для ефективної міжкультурної комунікації.

Міжкультурну взаємодію розуміють як "свідомий та динамічний процес взаєморозуміння у процесі здійснення учасниками міжкультурного діалогу різних видів діяльності, що сприяє їх взаємозбагаченню та розвитку" [7, с. 16]. Неабиякого значення набувають також особистісні якості учасників міжкультурної комунікації, такі як: емпатія, толерантність, відкритість, культура міжособистісних відносин та ін., адже поважне ставлення до представників різних культур уможливує успішний діалог культур.

На думку дослідників [5; 7], міжкультурна взаємодія:

1) відбувається в контексті тієї чи іншої культури та є взаємодією між представниками різних культур, що реалізують у взаємодії тип соціальної поведінки, який не співпадає з нормами та цінностями один одного, а, отже, має свою специфіку;

2) сприяє тому, що у процесі взаємодії з'являються нові елементи культури і нові форми культурної активності, корегуються ціннісні орієнтири, картина світу, спосіб життя;

3) акцентує особливу увагу на комунікативному аспекті контактів між представниками різних культур, тому успішність міжкультурної взаємодії залежить від наявності у партнерів взаємної культурно обумовленої комунікативної компетентності;

4) носить не стільки інтерактивний, скільки трансактний характер, бо індивіди одночасно, а не послідовно, створюють певну спільність значення дій, відносин і мотивів, досягаючи певного ступеню взаєморозуміння;

5) виступає соціокультурним конструктом власної культури і власного "я" як представника рідної культури [7, с. 19-20].

В. фон Гумбольдт стверджував, що справжнє знання мови – це знання її внутрішнього духу, її культури [3]. Отже, підкреслимо, що саме лінгвокультурна підготовка дає студентові змогу певною мірою оволодіти будь-якими мовами і культурами, як рідною, так і іноземними.

Поняття діалогу є одним з актуальних у сучасній культурі та означає новий принцип співіснування та взаємодії різних спільнот. У межах глобалізації зростає важливість діалогу культур, що є найбільш сприятливою основою для розвитку міжнаціональних відносин, засобом комунікації, умовою взаєморозуміння людей. Діалог культур може виступати як миротворчий чинник, що запобігає виникненню воєн і конфліктів, допомагає розв'язати актуальні проблеми та уникати напруженості у сучасному світі.

Саме мова забезпечує такий діалог, проте для ефективного міжкультурного спілкування, окрім мовленнєвих умінь і навичок, користуючись мовою, необхідно враховувати умови соціокультурного середовища носіїв цієї мови. Це потребує розвитку пізнавальної та комунікативної культури особистості, формування крос-культурної грамотності, що передбачає наявність знань про національно-культурні особливості країни, мова якої вивчається, про норми мовленнєвої та немовленнєвої поведінки її носіїв і вміння поводитися відповідно.

Ідеальною метою і результатом навчання іноземних мов має стати формування вторинної мовної особистості, що не поступається рівню носія мови та може брати повноцінну участь у міжкультурній комунікації.

Поняття вторинної мовної особистості дозволяє по-новому подивитися на закономірності засвоєння іноземної мови і володіння нею, які визначаються не з позиції однієї науки, наприклад психології, лінгвістики або психолінгвістики, а на міждисциплінарному рівні. Орієнтація на поняття такої особистості дає підстави конкретизувати мету і зміст навчання іноземних мов у двох планах: перший план складає первинна (автентична); а другий – вторинна мовна особистість, яка формується у процесі навчання іноземних мов і яка повинна бути результатом цього процесу.

Не останню роль у процесі формування такої особистості відіграє явище інтерференції, що проявляється найбільшою мірою з боку першої іноземної мови або рідної. Інтерференція (від лат. *inter* – між собою, взаємно та *ferio* – торкаюся, ударяю) – це взаємодія мовних систем в умовах двомовності, що відбувається або під час контактів мовних, або при індивідуальному засвоєнні нерідної мови; виражається у відхиленнях від норми та системи другої мови під впливом рідної [10, с. 197].

Інтерференція може бути міжмовною та внутрішньомовною. Міжмовна інтерференція виникає через існування відмінностей у системах рідної мови і тієї, що вивчається, та має місце на рівні значення і вживання. Внутрішньомовна інтерференція є характерною для тих, хто вже набув достатній досвід у вивченні мови, та проявляється у тому, що раніше сформовані та міцніші навички взаємодіють з новими, а це й призводить до помилок [1, с. 87].

Услід за У. Вайнрайхом, інтерференція у лінгвістичному аспекті – це ті випадки відхилення від норм будь-якої з мов, які відбуваються у мовленні білінгвів як наслідок того, що вони знають більше ніж одну мову [2]. Інтерференція у психологічному відношенні пов'язана з такою взаємодією навичок, за якої раніше набуті навички мають вплив на створення нових [4].

Перенесення, що є характерним для вивчення іноземної мови, трактують як складне явище психіки, прихований механізм якого дозволяє людині застосовувати у своїй діяльності (у тому числі мовленнєвій) те, що їй відомо, за нових чи відносно нових обставин [9, с. 41]. Інтерференція, у свою чергу, виступає негативним результатом такого перенесення, або негативним перенесенням.

Проаналізувавши дослідження у галузі інтерференції [5; 9], ми дійшли висновку, що увага науковців приділяється здебільшого саме лінгвістичному аспекту інтерференції, що може проявлятися на фонетичному, граматичному та лексичному рівнях. На жаль, такий підхід не вичерпує проблеми інтерференції, тому у процесі підготовки сучасного викладача іноземної мови як посередника в діалозі культур необхідно враховувати й інші види інтерференційного впливу, зокрема лінгвокультурну інтерференцію, яка виявляється менш дослідженою.

Лінгвокультурна інтерференція – це конфліктне явище, яке виникає в комунікації на основі заміщення відсутніх або неповних концептів іншомовної культури (за умови їх незнання, нерозуміння, некоректного сприйняття або інтерпретації) концептами власної культури та виражається в мовленнєвій діяльності [5].

Інші дослідники розуміють лінгвокультурну інтерференцію в аспекті міжкультурної комунікації як повну чи часткову невідповідність культурної конотації мовних одиниць та позамовної дійсності, що стоїть за ними, накладання якої на семантику одиниць інших мовних систем, які взаємодіють з першою у процесі міжкультурної комунікації, призводить до різного роду комунікативних непорозумінь [6, с. 8]. Власне виникнення лінгвокультурної інтерференції можна пояснити невідповідністю картин світу учасників міжкультурної комунікації.

Підкреслюючи конфліктний характер взаємодії мов, інтерференцію також визначають як "конфліктну взаємодію когнітивно-мовленнєвих механізмів, що проявляється у вторинної мовної особистості у формі відхилень від мовних, дискурсивних, соціокультурних норм однієї лінгвокультури під впливом іншої" [8, с. 3].

Лінгвокультурна інтерференція викликана не самою системою мови, а культурою, яку ця мова відображає [9], а саме: культурними реаліями, цінностями, етичними нормами. Велике значення надається соціокультурним навичкам першої іноземної мови: чим вищий ступінь володіння такими навичками, тим вірогідніше виникнення трансференції, або позитивного перенесення.

У результаті проведеного дослідження зауважимо, що базовим підходом до врегулювання інтерференційних процесів виступає зіставлення, або контрастивний підхід. Саме контрастивна лінгвістика має за мету виявлення різниці та співвідношення між мовами, що зіставляються, знаходження джерел інтерференції, констатації та пояснення типових помилок. Контрастивне вивчення мов уможливує більш глибоке розуміння мов, що зіставляються, збагачує наше уявлення про системи цих мов, стимулює розвиток металінгвістичного мислення. Як зазначає А. Щепілова, "зіставлення, аналіз фактів, феноменів, що належать до різних культур, повинні бути головними процедурами залучення учнів до нової культурної реальності" [9], що, в свою чергу, впливатиме на ефективний розвиток вторинної мовної особистості.

Окрім цього, подолання інтерференції забезпечується інтеркультурною спрямованістю навчання. Термін "інтеркультурний" підкреслює визнання множинності культурних груп, ідею взаємопроникнення культур, прагнення до взаєморозуміння та взаємодії. Цей принцип передбачає специфічну культурну тематику та відповідні прийоми навчання, хоча обмежена кількість аудиторних годин не сприяє повноцінному навчанню першої або другої іноземної мови. Важливо надати систематично організовану інформацію про життя, соціальні інститути, культуру спільноти, мова якої вивчається. Для виконання цієї умови у нагоді можуть стати автентичні матеріали, що надають студентам цілісне уявлення про культуру країни.

Таким чином, безпосередньо впливаючи на формування вторинної мовної особистості студентів, інтерференція може проявлятися на різних рівнях мови (фонетичному, граматичному, лексичному тощо). Проте успішна іншомовна підготовка студентської молоді сьогодні потребує врахування соціокультурного компонента процесу навчання іноземної мови, а саме його інтеркультурної складової. У таких умовах зростає ризик виникнення лінгвокультурної інтерференції як низки відмінностей у картинах світу учасників міжкультурної комунікації. У методиці викладання іноземної мови найефективнішим шляхом подолання лінгвокультурної інтерференції виявляється застосування контрастивного підходу у процесі навчання іноземної мови та наголошення на соціокультурному компоненті іншомовної освіти.

Перспективу дослідження вбачаємо у вивченні особливостей лінгвокультурної інтерференції у зіставленні з іншими видами інтерференції на різних мовних рівнях.

Використані джерела

1. Азимов Э. Г. Новый словарь методических терминов и понятий (теория и практика обучения языкам) / Э. Г. Азимов, А. Н. Щукин. – М.: ИКАР, 2009. – 448 с.
2. Вайнрайх У. Языковые контакты. Состояние и проблемы исследования / У. Вайнрайх. – Благовещенск, 2000. – 264 с.
3. Гумбольдт В. фон. Язык и философия культуры / Вильгельм фон Гумбольдт. – М.: Прогресс, 1985. – 452 с.
4. Интерференция // Психология общения: Энциклопедический словарь / Под общ. ред. А. А. Бодалева. – М.: Изд-во "Когито-Центр", 2011. – [Ел. ресурс] <http://vocabulary.ru/dictionary/1095> (дата звернення 29.06.2014).
5. Полуяхтова С. В. Феномен интерференции в иноязычной профессиональной межкультурной коммуникации / С. В. Полуяхтова. // Педагогическое образование в России. – № 1. – 2012. – С. 108–110.
6. Тимачев П. В. Лингвокультурная интерференция как коммуникативная помеха (на материале английского языка) : автореферат дис. ... канд. филол. наук. – Волгоград, 2005. – 17 с.
7. Утехина А. Н. Межкультурная дидактика : монография / А. Н. Утехина; под. ред. Т. И. Зелениной. – М. : ФЛИНТА, 2012. – 280 с.
8. Федорова Н. П. Преодоление лингвокультурной интерференции в процессе обучения иностранному языку студентов неязыковых вузов (на материале английского языка) / Н. П. Федорова : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. – Н. Новгород, 2010. – 20 с.
9. Щепилова А. В. Теория и методика обучения французскому языку как второму иностранному : учеб. пособие для студентов / А. В. Щепилова. – М. : ВЛАДОС, 2005. – 245 с.
10. Языкознание. Большой энциклопедический словарь / Гл. ред. В. Н. Ярцева. – 2-е изд. – М. : Большая Российская энциклопедия, 1998. – 685 с: ил.

Дудолодова А. В.

ИНТЕРФЕРЕНЦИЯ В МЕЖКУЛЬТУРНОЙ КОММУНИКАЦИИ КАК ПРОБЛЕМА МЕТОДИКИ ПРЕПОДАВАНИЯ ИНОСТРАННЫХ ЯЗЫКОВ

Статья посвящена изучению роли интерференции в межкультурной коммуникации как диалоге культур, рассмотрению влияния интерференционных явлений в процессе формирования вторичной языковой личности (в лингвокультурном аспекте), а также непосредственно исследованию особенностей лингвокультурной интерференции и путей ее преодоления в межкультурном взаимодействии.

Ключевые слова: *интерференция, лингвокультурная интерференция, коммуникативная компетентность, межкультурная коммуникация.*

Dudoladova A. V.

INTERFERENCE WITHIN INTERCULTURAL COMMUNICATION AS A PROBLEM OF EFL TEACHING

The article is aimed at studying the role of interference in intercultural communication as a dialog of cultures. The influence of interference phenomena in the process of forming a secondary language identity (in a lingua-cultural aspect) has been considered. The peculiarities of lingua-cultural interference and the ways to overcome it in an intercultural interaction have been studied.

Key words: *interference, lingua-cultural interference, communicative competence, intercultural communication.*

Стаття надійшла до редакції 15.07.14